

ULOGA I ZNAČAJ EKONOMSKOG FAKULTETA U PRIVREDNOM I DRUŠTVENOM RAZVOJU BRČKO DISTRIKTA BIH

Dr Stevan R. Stević, redovni profesor
Ekonomski fakultet u Brčkom

I

Ekonomski fakultet u Brčkom nastavlja tradiciju ekonomskog obrazovanja koja u Brčkom datira s kraja devetnaestog vijeka, tačnije od školske 1883/84. godine, kada je u ovom gradu osnovana Trgovačka škola, kao prva srednja škola te vrste u BiH. Zbog reforme obrazovanja u Brčkom, Trgovačka škola je 1919. godine prestala sa radom (radi osnivanja niže gimnazije), da bi 1923. godine u Brčkom bila osnovana Trgovačka akademija, koja je 1950. godine promijenila ime u Srednju ekonomsku školu. Godine 1961. u Brčkom je osnovana Viša ekonomsko-komercijalna škola, koja je novembra 1976. godine prerasla u Ekonomski fakultet u Brčkom.

Fakultet je najprije bio članica Univerziteta u Sarajevu, a nakon osnivanja Univerziteta u Tuzli pripadao je ovoj asocijaciji visokoškolskih ustanova. Od 1992. godine Ekonomski fakultet djeluje u okviru Univerziteta u Srpskom Sarajevu, a danas Istočnom Sarajevu. U prvih osam godina svoga rada Fakultet je paralelno organizovao studij na I stepenu (dvogodišnji studij za sticanje više stručne spreme) i studij na II stepenu (četvorogodišnji studij za sticanje visoke stručne spreme). Nakon toga, na ovom fakultetu realizuje se samo četvorogodišnji studij na smjeru Upravljanje poslovnim procesima. Od 2000. godine uvode se tri smjera: Menadžment, Računovodstvo i finansije i Poslovna informatika, a od 2004. godine organizuju se i postdiplomske studije na smjerovima Menadžment u računovodstvu i reviziji i Menadžment i preduzetništvo. Tokom 2006. godine usvojen je Nastavni plan Ekonomskog fakulteta koji podrazumijeva tri ciklusa studija po sistemu 4+1+3, na tri studijska programa: Računovodstvo i finansije, Menadžment i Poslovna informatika.

Na Ekonomski fakultet u Brčkom, od njegovog osnivanja do kraja 2006. godine, ukupno su upisana 8.662 studenta, od čega je 4.254 redovnih i 4.408 vanrednih. Od tog broja, 3.013 studenata (34,80 %) imalo je prebivalište u Brčkom, dok je njih 4.911 (56,70 %) dolazilo iz susjednih opština i šireg područja BiH, kao i 738 studenata (8,50 %) izvan područja BiH (uglavnom iz Srbije i Hrvatske). Zbog toga se može reći da je Fakultet u Brčkom uvijek imao širi regionalni značaj, izvan područja Brčkog i regije sjeveroistočne Bosne.

Do kraja 2006. godine na I stepenu Ekonomskog fakulteta diplomiralo je ukupno 108 studenata, dok je diplomu II stepena Fakulteta steklo 1.298 studenata. Nakon što je 2004. godine započeo postdiplomski studij, na Ekonomskom fakultetu trenutno studira druga generacija studenata magistarskog studija. Na Fakultetu je odbranjeno 8 doktorskih disertacija iz oblasti ekonomskih nauka, a u postupku prijave ili izrade je jedna doktorska disertacija i dva magistarska rada. Iz reda bivših studenata ovog fakulteta, njih 14 su doktorali iz oblasti ekonomskih, statističkih, informatičkih i srodnih nauka, od čega su 13 nastavnici i saradnici univerziteta u BiH ili Srbiji. Na osnovu podataka do kojih se moglo doći, utvrđeno je da je do kraja 2006. godine titule magistra steklo 9 bivših studenata Ekonomskog fakulteta u Brčkom.

II

Govoriti o ulozi Ekonomskog fakulteta u razvoju Brčko distrikta BiH i šireg područja BiH znači prvenstveno istaći njegov doprinos u obrazovanju ekonomskih stručnjaka sa ovog i šireg područja, o direktnim i indirektnim koristima koje je Brčko imalo od boravka studenata koji dolaze izvan područja Brčkog, kao i o koristima od zadržavanja studenata koji su nakon završetka ovog fakulteta aktivno učestvovali u ukupnom razvoju Brčkog. Takođe, nužno je govoriti o značaju boravka, rada i ukupnih aktivnosti nastavnika i saradnika Fakulteta u Brčkom, njihovoj ulozi u razvoju nauke i struke, te učešću u radu zakonodavne i izvršne vlasti, vladinim i nevladinim institucijama Brčkog i cijele BiH. Ne treba zanemariti značaj i ulogu Fakulteta u saradnji sa privrednim organizacijama i udruženjima, naučnim institucijama i srodnim fakultetima, što je rezultiralo velikom pomoći prije svega privrednom razvoju Brčkog i šireg područja BiH.

Na osnovu podataka o ukupnom broju studenata koji su upisali i završili studije na Ekonomskom fakultetu moguće je ocijeniti direktnu i indirektnu finansijsku korist koju je imala opština Brčko, odnosno od 2000. godine Brčko Distrikt BiH. Ukupna finansijska korist od studenata koji dolaze izvan prostora Brčkog podrazumijeva njihovu realnu potrošnju za život i stanovanje, troškove studija i sl., što je svakako pozitivno uticalo na finansijske tokove Brčkog i šireg područja. S tim u vezi, procjenjuje se da su studenti čije je mjesto prebivališta izvan Brčkog trošili godišnje između 600.000 KM i 800.000 KM, odnosno da su svi studenti za vrijeme studija u Brčkom u proteklih 30 godina potrošili između 18 i 20 miliona KM.¹⁾

Sa druge strane, na osnovu sličnih grubih ocjena, može se reći da su studenti čije je mjesto prebivališta u Brčkom, studirajući u Brčkom, „štedjeli“ godišnje preko 700.000 KM, tako da su za sve godine postojanja Fakulteta „zadržali“ u Brčkom preko 20 miliona KM. Naime, porocjenjuje se da bi ovaj iznos navedeni studenti morali da izdvajaju za troškove stanovanja, života i studiranja u mjestima koja bi izabrali da Ekonomski fakultet u Brčkom nije postojao i radio. Dakle, može se reći da je riječ o velikim direktnim i indirektnim finansijskim koristima koje su nastale radom Fakulteta.

Na Ekonomskom fakultetu u Brčkom je prosječno u radnom odnosu bilo angažovano između 13 i 18 nastavnika i saradnika u zvanjima od asistenta do redovnog profesora, kao i između 7 i 11 spoljnih saradnika. U administrativnim službama bilo je angažovano između 8 do 11 radnika. Za sve svoje saradnike u radnom odnosu Fakultet je finansirao troškove postdiplomskih studija, kao i troškove prijave i odbrane doktorskih disertacija, bez obzira na to da li su oni bili organizovani na ovom ili drugim fakultetima. Veliki broj zaposlenih na Ekonomskom fakultetu tokom prethodnih godina riješio je svoje stambeno pitanje, bilo da su dobili stanove na korišćenje, ili da su uz pomoć stambenih kredita Fakulteta izgradili ili renovirali porodične kuće.

Na ime bruto plata Fakulteta, prosječno godišnje izdvajano je između 300 i 400 hiljada KM, u zavisnosti od broja angažovanih nastavnika i saradnika (iz radnog odnosa i spoljnih saradnika) i administrativnog osoblja, kao i od kriterijuma za obračun i isplatu bruto plata. Isplaćene neto plate Fakulteta, prosječno godišnje, iznosile su između 210 i 300 hiljada KM. Na ime doprinosa za zdravstveno osiguranje u prosjeku godišnje uplaćivano je oko 25 hiljada KM, za penziona i invalidsko osiguranje preko 30 hiljada KM, a za poreze i doprinose na plate prosječno godišnje blizu 30 hiljada KM. Ako bi se ocijenila ukupna izdvajanja po osnovu doprinosa za zdravstvo, penziona i invalidsko osiguranje i porez na plate, može se reći da je Ekonomski fakultet u Brčkom za proteklih 30 godina postojanja za navedene namjene isplatio preko 2,5 miliona KM.²⁾ To znači da je Fakultet i na ovaj način (zapošljavanjem, izdvajanjem u fondove, povećanjem potrošnje stanovništva) značajno doprinosa privrednom i ukupnom razvoju Brčkog i šireg područja BiH.

III

Ekonomski fakultet u Brčkom posjeduje bogatu biblioteku sa oko 10.000 naslova knjiga i časopisa. Pored toga što prvenstveno služi za potrebe nastavnika i studenata Fakulteta, biblioteka je na raspolaganju i svima onima koji se u školama i drugim institucijama bave ekonomijom i srodnim oblastima. Nastavnici i saradnici Fakulteta u proteklim godinama objavili su preko 100 naslova udžbenika, knjiga i monografija iz oblasti ekonomije, menadžmenta, informatike, statistike i srodnih oblasti. Na Fakultetu su povremeno izdavani zbornici radova nastavnika i saradnika i nekoliko brojeva naučnog časopisa Istraživanja. Takođe, urađen je veliki broj naučnih i stručnih projekata, studija, elaborata i investicionih programa kojima je značajno unapređivan razvoj privrede i društvenih djelatnosti šireg područja i BiH u cjelini. (Ovdje nisu date nikakve procjene novčanih izdvajanja po osnovu obračunatog poreza na promet i drugih izdvajanja, koja su takođe imala značajan uticaj na povećanje obima novčanih tokova u Brčkom i širem području BiH).

Značajno je učešće nastavnika i saradnika Fakulteta na naučnim skupovima, seminarima i okruglim stolovima koji su u proteklih 30 godina organizovani širom bivše Jugoslavije, RS i BiH. Fakultet je kroz taj vid angažovanja nastavnika i saradnika uspostavio korisnu saradnju sa mnogim univerzitetima, srodnim fakultetima i naučnim institucijama (zavodima i institutima) iz BiH i većine republika bivše Jugoslavije.

¹⁾ Ovi podaci predstavljaju grubu ocjenu ukupnih troškova, dobijenu na osnovu ocijenjene prosječne dužine studija, kao i ocijenjene visine troškova stanovanja, troškova studija i drugih troškova boravka i života studenata u Brčkom.

²⁾ I ovdje su date grube procjene na osnovu raspoloživih podataka o visini plata, stopama poreza i ostalih obaveza na osnovu obračunatih plata.

Saradnja sa navedenim institucijama omogućila je i saradnju u oblasti nastave i naučnoistraživačkog rada, tako da je Ekonomski fakultet u Brčkom godinama angažovao eminentne nastavnike i stručnjake iz ekonomije i srodnih oblasti kako u nastavnom procesu, tako i u različitim vidovima istraživačkog rada (članstvo u komisijama za izradu i odbranu doktorskih disertacija, izradu naučnih i stručnih projekata, udžbenika, permanentno obrazovanje rukovodećih radnika iz privrede i sl.)

Treba napomenuti da je nekoliko nastavnika Ekonomskog fakulteta obavljalo značajne funkcije u rukovodećim strukturama univerziteta kojima je Fakultet pripadao (prorektori i članovi nastavnih vijeća i savjeta Univerziteta u Tuzli i Univerziteta u Istočnom Sarajevu). Time je ostvarivana tješnja saradnja sa univerzitetima, što je imalo uticaja i na različite oblike pomoći u razvoju Fakulteta.

Značaj Ekonomskog fakulteta ogleda se i u kontinuiranom učešću nastavnika i studenata u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti Brčkog i BiH (na funkcijama ministara, predsjednika skupština ili vlada na različitim nivoima vlasti u Brčko distriktu BiH, RS i BiH). Na taj način Fakultet je pomagao u vršenju vlasti (od opštinskog i entitetskog nivoa, nivoa distrikta, pa sve do nivoa BiH), doprinoseći time većoj stručnosti i profesionalizaciji državne administracije. Isto tako, treba istaći i učešće nastavnika i saradnika Fakulteta i studenata u sportskim klubovima i organizacijama iz oblasti kulture. Time je pomagan i obogaćivan kulturni i sportski život na širem području Brčkog i BiH.

Ekonomski fakultet je ostvarivao saradnju i sa regionalnim privrednim komorama, privatnim i državnim preduzećima, pomažući time razvoj i primjenu novih pristupa planiranju, organizovanju, realizaciji i praćenju poslovnih aktivnosti. Pored ostalog, Ekonomski fakultet je (posebno tokom osamdesetih godina prošlog vijeka) u saradnji sa regionalnim privrednim komorama Bijeljina i Doboj organizovao i realizovao veliki broj sesija permanentnog obrazovanja rukovodećih i drugih radnika u privredi sa šireg prostora BiH. U novije vrijeme, Fakultet je organizovao nekoliko seminara iz informatike i menadžmenta, te nekoliko okruglih stolova i tribina o savremenom pristupu menadžmentu i mogućim pravcima transformacije vlasničke i upravljačke strukture u privredi.

Navedeni oblici saradnje sa naučnim i nastavnim institucijama i privrednim organizacijama permanentno su uticali na izgradnju i unapređenje pozicije Fakulteta, kao i na privredni i ukupni društveni razvoj Brčkog i šireg područja RS i BiH. Treba istaći da je u svemu tome veliku ulogu imalo angažovanje eminentnih stručnjaka iz zemlje i inostranstva, njihov boravak na Fakultetu i učešće u aktivnostima koje su organizovane u Brčkom. Tome treba dodati i vezivanje nastavnika i saradnika za Ekonomski fakultet na kome rade i za Brčko u kome žive, što je u mnogome unapređivalo ukupan privredni i društveni ambijent i život u ovom gradu i širem području.

Obogaćivanju života u Brčkom svakako je doprinosa boravak velikog broja studenata sa lokalnog i drugih prostora, koji sa sobom donose nove ideje i podsticaje razvoju ove sredine. Rezultat svih tih nastojanja su različite nastavne, naučne, kulturne i sportske aktivnosti koje su organizovane tokom svih godina postojanja Fakulteta. Ovdje posebno treba istaći organizovanje brucoških i apsolventskih večeri studenata, učešće studenata na ekonomijadama na kojima su imali zapažene rezultate, organizovanje različitih tribina u saradnji sa omladinskim, studentskim i drugim nevladinim organizacijama, i sl.

Privredni i ukupni društveni razvoj Brčkog nezamisliv je bez značajnog učešća kadrova koji su ekonomsko obrazovanje stekli na Ekonomskom fakultetu. Uloga bivših studenata ovog fakulteta, kao stručnjaka u privredi, državnim institucijama, obrazovnim i drugim ustanovama u Brčkom, je ogromna. Na velikom broju rukovodećih funkcija gotovo svih ovih godina nalazili su se stručnjaci koji su potekli sa Ekonomskog fakulteta. Zbog toga se ne smije zanemariti posebno značajna uloga Fakulteta u zadržavanju visokoobrazovanih kadrova na ovom prostoru, od kojih bi mnogi napustili Brčko da su studije završavali na nekom drugom fakultetu i u nekoj drugoj sredini. Neki od ovih kadrova završili su postdiplomske studije i doktorate, kako na Fakultetu u Brčkom, tako i na drugim fakultetima. To značajno unapređuje ukupnu obrazovnu strukturu stanovnika Brčkog i godinama doprinosi savremenijem i organizovanijem pristupu radu i ukupnom razvoju ovog područja.

IV

Sadašnji razvoj visokoškolskog obrazovanja u BiH, a samim tim i na prostoru Brčko distrikta BiH, obilježen je uključivanjem u Bolonjske procese koji za cilj imaju integrisani univerzitet, efikasniji i racionalniji studij, kvalitetniji nastavni proces, primjenu kreditnog sistema za akumuliranje i transfer bodova, kao i veću mobilnost nastavnika i studenata u toku studija i nakon završetka studija. To će istovremeno značiti i potrebu stvaranja boljih uslova života i rada studenata na univerzitetu, što će neminovno zahtijevati i drugačiju ulogu lokalnih zajednica u ovim procesima, prije svega u pogledu izgradnje i opremanja studentskih domova i studentskih restorana. S druge strane, veća mobilnost nastavnika i studenata omogućiće razmjenu studenata i nastavnog osoblja sa evropskim univerzitetima, što će značajno uticati na povećanje tražnje za ugostiteljskim i turističkim uslugama i unapređenje kvaliteta smještajnih i drugih kapaciteta. Istovremeno, to će značiti i potrebu za kvalitetnijim zdravstvenim uslugama, bogatijim kulturnim, sportskim i drugim sadržajima, što će uticati na ukupan društveni razvoj i unapređivanje kvaliteta života u Brčko distriktu BiH.